

Тамара Пушкарьова – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, начальник відділу проектного управління Інституту модернізації змісту освіти МОН України, Київ, Україна.

Коло наукових інтересів: креативна освіта, теоретичні засади інсайт-навчання, інноваційні технології педагогічної діяльності.

✉ pushkaryovat@gmail.com

id <https://orcid.org/0000-0001-7611-9516>

Марія Коваль-Мазюта –

аспірантка, Інституту педагогіки, м. Київ, Україна.

Коло наукових інтересів: проектування освітнього середовища в об'єднаних територіальних громадах сільської місцевості.

✉ kovalma.maria@gmail.com

id <https://orcid.org/0000-0002-4214-5027>

УДК 338.2:378.014

<https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-2-140-146>

ВЗАЄМОДІЯ ПРОЦЕСІВ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА ГЛОКАЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ

Анотація. Реформування національної системи освіти завбачує у своїй кардинальній перспективі удосконалення змісту й форми освіти та трансформацію структури управління й фінансування освітніх закладів усіх видів і напрямів. Без утілення означених системних перетворень значно складніше процес навчання та виховання нового покоління українців і українок, які мають гідно представляти свою країну в товаристві міжнародної спільноти.

Сучасні процеси реформування національної системи освіти є одноразово пов'язаними із двома різнорівневими механізмами: 1) організаційно-правовим і методологічним обґрунтуванням розподілення повноважень між центральними освітніми інституціями та регіональними органами самоврядування і 2) реально здійснюваною навчальною діяльністю в закладах освіти територіальних громад на базі національно-освітніх рамок, стандартів та навчальних програм. За таким новочасно-парадигмальні модифікації змісту й структури національної системи освіти необхідно розглядати у двох площинах: на макрорівні глобальних змін в організаційно-управлінській розбудові освітнього функціоналу та на мікрорівні локальних перетворень

в освітніх формуваннях територіальних громад. У такий спосіб можна казати про взаємозв'язок й взаємопроникнення явищ глобального та локального, загального й окремого, державного і місцевого.

Отже, реформування національної системи освіти виявляється не лише українським необхідним, а й вельми неординарним процесом, який потребує чималих знань, навичок і ресурсів. Натомість у кінцевому підсумку суспільство отримає громадян нового покоління: освічених, компетентних та патріотичних, що буде сприяти їх піднесенню на фоні становлення української нації.

Ключові слова: реформа національної системи освіти, децентралізація та глокалізація, взаємодія загального й локального.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими й практичними завданнями. Центральна проблема реформування національної системи освіти полягає натеper у тому, аби в найпродуктивніший спосіб об'єднати парадигмальні аспекти цілісно-національної системи освіти та специфічні відмінності освітньої мережі територіальних громад. Такий підхід є цілковито актуальним, оскільки Україна має доволі значну протяжність, а отже її окремі територіально-адміністративні утворення (області, райони, міста, села) об'єктивно відрізняються за віковим досвідом і культурними традиціями.

У зв'язку із тим, що освіта не є тим процесом, який знаходиться осторонь від життєвих проблем громади та відносин між її жителями, видається логічним вивчати реформу національної освіти в аспекті взаємодії й взаємопроникнення глобального в локальне та локального в глобальне, що на рівні самоврядування територіальних громад визначає можливість адаптування напрацювань світової спільноти до проблем територіальної освітньої мережі.

На основинах означеного є цілком актуальним визнати ту функціональну спроможність, яка є результатом об'єднаності глобальних намірів та локальних можливостей освітньої мережі територіальних громад при залученні провідних концепцій і зважених функціоналів реформування національної системи освіти в контексті наближення глобально-національних вимірів освітньої діяльності до локальних спроможностей територіальних закладів освіти.

У такий спосіб питання розгляду взаємодії децентралізації та глокалізації стає таким ефективним інструментом, який передбачає можливість обговорення реформування національної системи освіти в аспекті як організаційної, так само й педагогічної компонент у їх взаємозв'язку та взаємозалежності, що практично має призвести до інноваційних перетворень структури та змісту системи освіти на фоні міжнародного освітнього досвіду й місцевої специфіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Розгляд наукових джерел свідчить про те, що проблематика децентралізації системи освіти склала ключову основу праць українських науковців: Д. Дзвінчука, І. Застрожнікової, Т. Кристопчук, Н. Клокар, І. Лопушинського, В. Мелешко, В. Сидоренко, Н. Тарасенко, Л. Юрчук та інших дослідників, які вивчали збоденні питання реформування національної освітньої системи, перетворення структури і змісту освітньої діяльності, формування активної моделі взаємодії державних освітніх інститутів та органів самоврядування місцевих громад.

Сутнісну основу феномену глокалізації розглядали насамперед зарубіжні науковці, а саме: Дж. Андерсон, Е. Вебер, М. Венде, К. Дшоуа, М. Лі, Х. Лінч, Дж. Мок, Дж. Найт, Ф. Пател, Р. Робертсон, Т. Тріппстаб, Т. Фрідман та інші вчені, що зосереджували увагу на проблемах існування певних концептуальних розбіжностей між процесами глобалізації й локалізації, їх взаємопов'язаності на рівні країни, регіону, окремої територіальної громади. У цьому аспекті суб'єкти будь-якої, у тому числі й освітньої, діяльності є, з одного боку, набувачами глобального (знаннєвого, політичного, інформаційного, професійного тощо) досвіду, тоді як з іншого – виступають носіями локальних (місцевих, життєвих, індивідуальних, родинних, культурних, мистецьких тощо) цінностей.

Серед вітчизняних наукових доробок з проблем глокалістики є доцільним відзначити розвідки, що представили до обговорення Г. Григор'єв, К. Біницька, Н. Іщук, Г. Ніколаєнко, О. Олійник,

Т. Семигіна, Г. Терещук, В. Торяник і інші вчені, які ґрунтовно досліджували проблеми глобалізації, інтеграції, локалізації та децентралізації, їх специфічну відмінність та дотичну схожість, оригінальні можливості й синергетичний ефект від спільної взаємодії.

Водночас залишається недостатньо вивченою проблематика взаємодії й взаємозалежності процесів децентралізації й глокалізації за умов реформування національної системи освіти, що й засвідчує актуальність обраного тематичного напрямку представленого дослідження у контексті пошуку ефективних підходів до організації освітньої діяльності в територіальних громадах.

Мета дослідження полягає у виявленні ознак проведення децентралізації й глокалізації в ході реформування національної освіти та визначенні їх впливу на функціонування освітньої мережі в територіальних громадах.

Виклад основного матеріалу. Повноцінне забезпечення якості наукових розвідок у будь-якій галузі знань передбачає, з одного боку, чітке усвідомлення об'єкта й предмета дослідження, а з іншого – детальне розкриття категоріальної сутності понять і визначень, які залучаються до формування проміжних думок і продукування остаточних висновків або пропозицій. У заданому аспекті є вкрай своєчасним роз'яснити дефініції термінів «децентралізація» та «глокалізація» й обумовити їх роль у реформуванні освітньої системи.

Децентралізацію національної системи освіти необхідно розглядати у контексті розмежування функціонально-інституційних прав і обов'язків між системними організаційно-рівневими утвореннями: держава-регіони-громади. Так актуальним напрямом освітньої реформи насамперед стало перекладання низки зобов'язань стосовно управління, фінансування та забезпечення закладів освіти об'єднаних територіальних громад на органи місцевого самоврядування. За тим формування освітньої стратегії, розроблення педагогічних стандартів і розподіл освітньої субвенції між регіональними бюджетами залишається на сьогодні у компетенції Міністерства освіти і науки України (Гижко, 2021, с. 12).

Залучення територіальних громад до процесу надання освітніх послуг має надати місцевій владі більших повноважень та підвищити ступінь її практичної відповідальності перед жителями місцевої громади. Об'єднання в «єдиний кошик» фінансових ресурсів громади та фінансових зобов'язань з боку держави сприятиме, за думкою авторів освітньої реформи, появі зацікавленості територіальних громад у підвищенні якості освітнього процесу, організованого для навчання та виховання дітей і молоді (Тупичак, 2017, с. 57–58).

За тим спроможну освітню мережу територіальних громад потрібно визначати як організовану сукупність закладів освіти та окремих класів і груп дошкільної, загальної середньої чи позашкільної освіти, що за умов ефективного залучення усіх ресурсів (фінансових, матеріально-технічних, інфраструктурних, кадрових) уможливіло надавання якісних освітніх послуг у співвідношенні до державних стандартів та запитів учасників освітнього процесу (Кригері, 2019, с. 6).

Так децентралізація системи освіти в Україні більшою мірою має ознаки перетворення організаційних, фінансових чи управлінських засад функціонування територіальних закладів освіти й об'єктивно не стосується змін у техніках та засобах навчальної діяльності у закладах освіти сільської громади. За таким реформа децентралізації освіти наразі потребує залучення додаткових методично-освітніх інструментів, які б надавали змогу поряд з організаційними проблемами розв'язувати й суто педагогічні завдання із урахуванням специфіки функціонування регіонально-освітніх утворень.

Глокалізацію національної системи освіти можна обговорювати в аспекті педагогічно-методологічного забезпечення децентралізації освітньої діяльності та в сенсі змістовно-якісної характеристики освітнього простору територіальної громади, організованого з метою надання якісних і безоплатних освітніх послуг для всіх громадян, що проживають на відповідній території.

Безпосередньо термін «глокалізація» (*glocalization*) позначає об'єднання в єдиному контексті питань глобалізації (*globalization*) й локалізації (*localization*). Іншим чином, з позиції філософії

глокалізація або глобальна локалізація описує феномен пристосування глобального світогляду до локального простору. Таким способом глокалізація завбачує, з одного боку, пристосування глобальних ідей і інновацій до виміру локальних утворень, а з іншого – урахування самобутності локалізованих функціоналів у глобалізованих конструктах.

Феномен глокалізації, за відповідності до наукових джерел, уперше набув розголосу як механізм пристосування інноваційних агротехнологій до місцевих умов господарювання конкретних фермерських господарств. У подальшому цю виробничо-маркетингову технологію адаптування глобального до локального й, навпаки, локального до глобального було застосовано в сфері рекламування та збуту продукції місцевих виробників на глобальних товарних ринках. До сфери соціальних наук термін «глокалізація» увійшов як пояснення регіональної оцінки глобальних викликів чи-то можливості територіальних громад приймати активну участь у реалізації інноваційно-глобалістичних проєктів з урахуванням місцевих традицій та інтересів жителів громади (Олійник, 2009, с. 43).

Одночасно з проявами глокалізації в економіці, маркетингу, соціології та інших галузях науки, позначений феномен має вияв і у природному середовищі. Згідно наукових обстежень учених (Трішки творчості, 2024) було виявлено, що капелюшок соняшника «ходить хвостом» за сонцем протягом усього зростання. Відповідальні за таку поведінку соняшника фітогормони росту – ауксини, які в умовах нестачі світла накопичуються в стеблі рослини, за результатом чого та у відповідності до чого виникають певні геліотропні властивості – переорієнтація рослини за напрямом сонячного світла. Означене явище іще раз підтверджує ту думку, що в оточуючому людину природно-виробничо-соціальному середовищі певні явища й процеси мають схожу загально-структурну побудову та однакові принципи усталено-ефективного функціонування.

Між тим у галузі освіти глокалізація виконує функцію певного показника взаємопроникнення глобального й локального, тобто перетину міжнародного та національного, а відповідно національного і територіального за таких випадків, якщо вони взаємодоповнюють одне одного і взаємодіють одне з одним. У такий спосіб глобальне передбачає удосконалення локального, а локальне забезпечує і гарантує прогресивно-упорядкований розвиток глобального. Отже, є можливим припустити, що всі глобальні зміни як починаються на локальному рівні, так на локальному рівні потому і реалізуються (Робертсон, 1995, с. 27).

У цім аспекті вітчизняні дослідники зауважують на тому, що глобальний вимір еволюції освіти завбачує інтеграцію національних освітніх конструктів у міжнародну освітню систему, що призведе до реформування освітніх парадигм та/чи реструктуризації мережі освітніх закладів у багатьох країнах світу, у тому числі й в освітньому просторі України (Терещук, Біницька, 2022, с. 11). При цьому ідеї глобального характеру перетворюються у загальнолюдські цінності виключно і єдино на локально-територіальному рівні, тоді, як самобутній локальний досвід збагачує й примножує культуру міжнародного співтовариства.

Отже, досліджуючи процеси децентралізації та глокалізації в новочасних умовах реформування національної системи освіти можна стверджувати про те, що в ході проєктування освітнього простору територіальних громад обумовлені механізми хоча й мають відмінні характеристики (табл. 1), але ж демонструють ознаки взаємодії та синергетичного взаємопроникнення.

Ремаркою цілком доречно відзначити, що феномен глокалізації за своєю сутністю у багатьох розвідках перетинається із категоріальним поняттям «новий регіоналізм», що на протилугу науковій течії класичного регіоналізму, який діє за спрощеною лінійною формулою «з гори на низ до виконання», має у формальній основі багатофункціональну нелінійний конструкцію «з гори на низ до обговорення, коригування та виконання». За таким новий регіоналізм вивчає прояви специфічних ознак глобалізму і його складників на регіональному рівні в межах адміністративних одиниць чи економічних зон (Торяник, 2019, с. 4). В означеному контексті використання в наведеній розвідці поняття «глокалізація» є цілком виправданим і таким, що потребує ґрунтового вивчення.

Таблиця 1

Основні характеристики механізмів децентралізації та глокалізації в умовах проектування освітнього простору територіальних громад*

Механізми	
Децентралізація	Глокалізація
Об'єкти реформування	
Структура системи освіти	Зміст навчальної діяльності
Вихідні умови	
Законодавчо-правові	Науково-практичні
Розв'язувані питання	
Організаційні	Педагогічні
Ієрархічні обсяги	
Центральний – регіональний	Узагальнений-специфічний
Функціональні рівні	
Державно-місцевий	Глобально-локальний
Здійснювані функції	
Управлінсько-фінансові	Методологічно-навчальні
Виконавці перетворень	
Законодавці, управлінці	Науковці, учителі
Основне завдання	
Упорядкування діяльності	Відновлення самотутності

* Джерело: Сформовано на основі власних розробок авторів

Висновки і перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи надані судження є актуальним визнати, що аналіз взаємодії процесів децентралізації та глокалізації за умови реформування системи національної освіти репрезентував низку висновків, серед яких виокремимо такі:

1. У системі національної освіти необхідно провести модернізацію змісту, структури та форми за відповідності до глобальних перетворень у міжнародних інститутах організації й проведення навчальної діяльності.

2. Процеси децентралізації та глокалізації в системі освіти мають ознаки управлінської організації та педагогічного забезпечення навчальної діяльності, що за їх взаємодії призводить до позитивного синергетичного ефекту.

3. Феномен глокалізації надає об'єктну і суб'єктну можливість на підставі передових досягнень глобальної системи освіти сприйняти інноваційні техніки й адаптувати їх до традицій локально-територіальної освітньої мережі.

У такий спосіб перспективним видається напрям усебічного дослідження системного конструкту «глобальне-локальне» в контексті подальшого розвитку концепції глокалізації, як освітньо-соціального феномена, що виник на підставі викликів глобального світу й можливостей локальних територій та покликаний сприяти дієвому організаційно-педагогічному формуванню освітнього простору в межах повноважень об'єднаних територіальних громад.

Використані джерела

Гижко, А.П. (2021). Освітня децентралізація в Україні на прикладі кейсу Вінницької області. *Політичне життя*. 2. 11–15.

- Критерії формування спроможної освітньої мережі в ОТГ: методичний посібник. (2019). <http://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/461/1.pdf>
- Олійник, О.М. (2009). Концептуалізація глокалізації: методологічні аспекти. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 38. 41–51.
- Терещук, Г., Біницька, К. (2022). Глокалізація як сучасний і перспективний напрям розвитку системи освіти. *Молодь і ринок*. 3. 10–14.
- Тришки творчості: найпопулярніші легенди про квітку сонця. (2024). <http://zakupka.mez.com.ua/tpost/mbiog-trshki-tvorochhost>
- Тупичак, Л.Л. (2017). Особливості децентралізації управління освітньою системою як шлях до модернізації вищої освіти в Україні. *Ефективність державного управління*. 4 (53). 56–62.
- Торяник, В.М., Джинджоян, В.В., Приз, О.В. (2019). Трансформаційно-безпекові аспекти розвитку світової економіки. *Ефективна економіка*. 12. 1–6. http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2019/54.pdf
- Robertson, R. (1995). Time-space and homogeneity-heterogeneity. *Global modernity's Eds.*, Sage Publications, London. 25–24.

References

- Hyzhko, A.P. (2021). Osvitnya detsentralizatsiya v Ukraini na prykladi keysu Vinnyts'koyi oblasti. *Politychne zhyttya*. 2. 11–15. (in Ukrainian).
- Kryteriyi formuvannya spromozhnoyi osvith'oyi merezhi v OTH: metodychnyy posibnyk. (2019). <http://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/461/1.pdf> (in Ukrainian).
- Oliynyk, O.M. (2009). Kontseptualizatsiya hlokalizatsiyi: metodolohichni aspekty. *Humanitarnyy visnyk ZDIA*. 38. 41–51. (in Ukrainian).
- Tereshchuk, H., Binyts'ka, K. (2022). Hlokalizatsiya yak suchasnyy i perspektyvnyy napryam rozvytku systemy osvity. *Molod' i rynek*. 3. 10–14. . (in Ukrainian).
- Trishky tvorchosti: naypopulyarnishi lehendy pro kvitku sontsya. (2024). <http://zakupka.mez.com.ua/tpost/mbiog-trshki-tvorochhost> (in Ukrainian).
- Tupychak, L.L. (2017). Osoblyvosti detsentralizatsiyi upravlinnya osvith'oyu systemoyu yak shlyakh do modernizatsiyi vyshchoyi osvity v Ukraini. *Efektivnist' derzhavnoho upravlinnya*. 4 (53). 56–62. (in Ukrainian).
- Toryanyk, V.M., Dzhyndzhoyan, V.V., Pryz, O.V. (2019). Transformatsiyno-bezpekovi aspekty rozvytku svitovoyi ekonomiky. *Efektivna ekonomika*. 12. 1–6. http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2019/54.pdf (in Ukrainian).
- Robertson, R. (1995). Time-space and homogeneity-heterogeneity. *Global modernity's Eds.*, Sage Publications, London. 25–24. (in English).

Tamara Pushkarova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Head of the Project Management Department of the Institute of Modernization of Education, Kyiv, Ukraine.

Research interests: creative education, theoretical foundations of insight learning, innovative technologies of pedagogical activity.

Mariia Koval-Maziuta, graduate student, Institute of Pedagogy, Kyiv, Ukraine.

Research interests: educational space of rural territorial communities.

THE INTERACTION OF DECENTRALIZATION AND GLOCALISATION PROCESSES IN THE CONDITIONS OF REFORMING THE NATIONAL EDUCATION SYSTEM

Modern processes of reforming the national education system are connected at once with two different-level mechanisms: 1) organizational, legal and methodological justification of the distribution of powers between central educational institutions and regional self-government bodies and 2) actual educational activities in educational institutions of territorial communities on the basis of national edu-

cational frameworks, standards and curricula. Accordingly, modern paradigmatic modifications of the content and structure of the national education system must be considered in two planes: at the macro level of global changes in the organizational and management structure of educational functionality and at the micro level of local transformations in the educational formations of territorial communities. In this way, we can talk about the interconnection and interpenetration of global and local, general and individual, state and local phenomena.

On the basis of the above, it is quite relevant to recognize the functional capacity that is the result of the unification of global intentions and local capabilities of the educational network of territorial communities with the involvement of leading concepts and weighted functions of reforming the national education system in the context of the approximation of the global and national dimensions of educational activity to the local capabilities of territorial educational institutions.

In this way, the issue of consideration of the interaction of decentralization and glocalization becomes such an effective tool that provides the possibility of discussing the reform of the national education system in terms of both organizational and pedagogical components in their interconnection and interdependence, which should practically lead to innovative transformations of structure and content education system based on international educational experience and local specifics. Without the implementation of the specified systemic transformations, the process of teaching and educating a new generation of Ukrainian men and women, who should represent their country in the international community, becomes much more complicated.

Keywords: reform of the national education system, decentralization and glocalization, interaction of general and local.